

Александров Денис Олександрович,
професор кафедри юридичної психології
Національної академії внутрішніх справ,
доктор психологічних наук, доцент

АЛЬТЕРНАТИВНІ МЕТОДИ ПЕРЕВІРКИ НАДІЙНОСТІ ПЕРСОНАЛУ НА ОСНОВІ АВТОМАТИЗОВАНОЇ ФОРМАЛІЗОВАНОЇ МЕТОДИКИ СКРИНІНГОВОЇ ПСИХОДІАГНОСТИКИ

На сьогодні для проведення скринінгових досліджень використовується поліграф, що є різновидом апаратного методу психофізіологічної діагностики і являє собою комплексну багатоканальну комп'ютерну методику реєстрації змін психофізіологічних реакцій людини у відповідь на пред'явлення за спеціальною методикою певних психологічних стимулів. Однак цей метод перевірки персоналу має низку недоліків: якість результатів залежить від рівня професіоналізму оператора; тривалість обстеження, урахуваючи підготовчий етап складання скринінгу, а також час проведення та інтерпретації; трудомісткість зазначених процедур обумовлюють високу вартість кожного дослідження окремої людини; тривалість та дороговизна якісної підготовки операторів; правові обмеження через регламентованість добровільної письмової згоди досліджуваного щодо перевірки на поліграфі.

З 2006 р. компанія МТООТ в Україні здійснює аналіз надійності обстежуваного на основі свідомо обраних відповідей спеціально розробленого автоматизованого комп'ютерного тесту. Його перевагами є доступність та швидкість скринінгової перевірки; відсутність необхідності у спеціальному обладнанні; незалежність якості від оператора. Натомість цей метод належить до комп'ютеризованих формалізованих опитувальників, у яких особа може виявляти нещирість, орієнтуючись на соціально бажані відповіді. Зниження надійності цього апаратного методу зумовлено низкою недоліків, зокрема: аналізуються лише зміст відповідей, які досліджувана особа надає свідомо, що не виключає недостовірні відповіді; темп пред'явлення питань не

враховує індивідуальних особливостей сприйняття респондента, через що може знижуватись точність усвідомлення змісту, а відтак, і неточність навіть щирих відповідей; неможливість перевірити щирість відповідей на окремі запитання.

Альтернативою може бути комп'ютеризований програмний продукт, що ґрунтується на психодіагностичному тестуванні з автоматичним опрацюванням як наданих відповідей, так і зафіксованих мимовільних психофізіологічних проявів у вигляді змін темпу реакцій на стимульні запитання. Проект цього продукту розроблено й теоретично обґрунтовано фахівцями Національної академії внутрішніх справ Д. О. Александровим та Є. В. Бархаленком. Принцип дії цього апаратного методу полягає, по-перше, у фіксації та опрацюванні змісту свідомих відповідей обраних досліджуваним на спеціально сформульовані питання, спрямованих на перевірку надійності людини. По-друге, у фіксації змін швидкості темпу реагування на спеціально сформульовані питання скринінгу, порівняно з нормою реагування під час настройки та відносно нейтральних запитань.

Зазначена методика заснована на вимірюванні часу змін швидкості реакцій досліджуваного на пред'явленні питання скринінгового психодіагностичного опитувальника. Словесне формулювання питань як стимул другої сигнальної системи, залежно від особистісної значущості, буде активізувати суб'єктивну оцінку індивідом. При розпізнанні нейтральних для особистості питань темп реакцій на них буде мати незначне середнє часове відхилення. У разі ж розпізнання критичного питання, яке є значущим для особистості з різних міркувань, воно мимовільно привертає її увагу, включає механізм критичного осмислення та приймає рішення на надання щирої або нещирої відповіді, що збільшує час реакції відносно незначущих питань.

Зазначений продукт не потребує спеціального обладнання і може застосовуватися за допомогою звичайного комп'ютера, підключеного до мережі Інтернет. Крім того, він не потребує залучення фахівців-операторів і може використовуватися будь-якою особою-замовником послуги. Швидкість опрацювання

визначається тривалістю самого проходження скринінгу особою, залежно від обсягу досліджуваних «проблемних» сфер людини. Зокрема, є можливість замовлення різних скринінгів за такими модулями: на предмет схильності до хабарництва; на предмет надійності персоналу; на предмет схильності до зловживання наркотичними засобами; на предмет схильності до азартних ігор; на предмет схильності до асоціальної (кримінальної) поведінки.

Перелік модулів можливих скринінгів може бути з часом розширено, зважаючи на актуальні потреби замовлених перевірок. При цьому сама програмна оболонка не передбачає перероблення, адже значущі блоки питань за кожним напрямом можуть включатися в неї як модулі.

Використання даного програмного продукту здійснюється шляхом проведення за спеціальною методикою комп'ютеризованого опитування людини з одночасною реєстрацією змін її швидкості реакції обрання певної відповіді з кількох запропонованих варіантів на спеціально сформульовані нейтральні та значущі запитання.

Отже, така методика має низку суттєвих переваг, відносно поліграфного тестування. По-перше, таке опитування може проводитися у формі скринінгової перевірки кандидатів на посади, а також службових перевірок персоналу з метою підвищення ефективності діяльності організацій та установ, визначення психологічної надійності персоналу, зміцнення дисципліни і законності, запобігання негативним явищам серед членів колективу. По-друге, у процесі такого тестування обстеження за допомогою даного програмного продукту не порушує прав людини і не завдає шкоди здоров'ю, через що не потребує оформлення згод або дотримання інших юридичних процедур. По-третє, для роботи з даним програмним продуктом та проведення скринінгового психодіагностичного дослідження не потрібно залучати фахівців.

По-третє, результати опрацьовуються автоматично та одразу ж надаються замовнику у вигляді висновку.